

The Necessity of Searching and Contemplating One's Actions

שיעורים בשערי תשובה לר' יונה זצ"ל – שיעור ג' [שער שלישי]
 חודש אלול, תשע"ה - ק"ק בני ישורון

1) שערי תשובה לרבינו יונה זצ"ל

שער שלישי – נבאר חומר המצות והאזהרות וחלוקי הענשים [רל"א סימנים]

2) שערי תשובה – שער שלישי, סי' א-ג (רבינו יונה זצ"ל)

א) מפני שהזוהר בעל התשובה לחפש דרכיו, וכמה לו עונות וחטאות, ואחרי אשר תם חפש מחופש, הזוהר לחקור גודל כל חטא מחטאיו, כמו שנאמר (איכה ג, מ): "נחפשה דרכינו ונחקורה", להודע עליו כל חטאתו אשר חטא, כמה הגדיל לאשמה בה, כי יש אשמה עד לשמים גדולה, ויש רעה כנגד כמה חטאים גדולים שקולה. **והתשובה הגדולה כפי היות גדולים חקרי לב באלה.** כי לדעתו - רב העון וגדלו, נפשו ירעה לו, או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצה את עונם.

ב) ועוד תועיל חקירת עוצם העון לכסות כלימת פניו בשאלת המחילה... והמשל בזה, כי אם חטא העבד לאדוניו ובא להכנע לפניו, אין נפשו אל העבד בלתי אחרי ידיעתו כובד פשעו, ואם ידמה בנפשו כי החטא נקל יגדל הקצף עליו. לכן יתחייב החוטא להכיר עוצם החטא וענשו...

ג) והמשל בזה לאדם החפץ ללכת אל עיר, ויאמרו לו כי הדרך משובשת בצנים ופחים ואבני נגף, ולצרכו אל המקום הוא לא יחדל מלכת, והיה כי יאמרו אליו כי שחל בדרך ונמר שוקד עליו, אז יכלה רגליו מן הדרך ההיא. על כן אמר שלמה עליו השלום (משלי א, ב): "לדעת חכמה ומוסר להבין", פירוש: כשרון המעשה ועזיבת העבירות יקרא חכמה, כענין שנאמר (דברים ד, ו): "כי היא חכמתכם ובינתכם". ואחר שילמוד וידע המצות ומה הן העבירות צריך שילמוד גנות העבירות וההפסד והאבדון הנמצא בהן להרחיק נפשו מהן, ולהוכיח עצמו בזכרון העונשים וליסר זולתו. וזאת הידיעה תקרא - מוסר, ולמוכיחים ינעם ללמוד לדעת זאת.

3) שערי תשובה – שער ראשון, סי' לו (רבינו יונה זצ"ל)

העיקר השנים עשר

לו) צריך שיחקור וידע ויכיר גודל העונש לכל אחד מעונותיו, באיזה מהם יש מלקות, ובאיזה יש חייבי כריתות, ובאיזה יש חייבי מיתות בית דין, למען ידע גודל עונו בהתודותו, וימרר בבכי על אשר הכעיס תמרורים, ולמען יוסיף להכנע ולמען יפחד מעונותיו... ויתבאר העיקר הזה בשער השלישי.

4) שו"ע – אורח חיים, סימן תקפא, סעיף א

נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים. **הגה:** ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית, ויש מקומות שתוקעין ג"כ ערבית; **ועומדים באשמורות לומר סליחות ביום א' שלפני ר"ה;** ואם חל ראש השנה ב' (אז ג', אז מתחילין מיום א' שבו שלפניו) (מנהגים).

5) משנה ברורה – ס"ק ו

...ועוד טעם שקבעו ד' ימים שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה ובכל הקרבנות בפי פנחס כתיב "והקרבתם עולה", ובר"ה כתיב "ועשיתם עולה" ללמד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאלו מקריב את עצמו ולכן קבעו ד' ימים לבקר כל מומי חטאתו ולשוב עליהם...

6) מסכת בבא בתרא דף עח:

א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב "על כן יאמרו המושלים וגוי המושלים" אלו המושלים ביצרים, "בואו חשבון" **בואו ונחשב חשבוננו של עולם,** הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא...

7) משלי – פרק א

כ חֲכָמוֹת, בְּחוּץ תִּרְנָה; בְּרַחֲבוֹת, תִּתֵּן קוֹלָהּ.

כא בְּרֵאשִׁי הַמַּיִוֹת, תִּקְרָא: בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים בְּעִיר אֲמַרְיָה תֹאמַר.

כב עַד-מַתִּי, פְּתִיחַ תִּפְתָּחוּ פִּתֵּי: וְלֹצִים לְצוֹן, חֲמָדוֹ לָהֶם; וּכְסִילִים, יִשְׁנְאוּ-דַעַת.

כג תִּשְׁבוּ, לְתוֹכְחָתִי: הִנֵּה אֲבִיעָה לָכֶם רוּחִי; אֹדִיעָה דְבָרֵי אֲתָכֶם.

(8) מהר"ל – נתיב התשובה, פרק א

הגזירה הזאת מחוייבת אצל כל בני אדם, ואי אפשר שנעלם זה מן אדם אחד. ומה הוא הדבר הזה? כי האדם יש לו לחשוב על דרכיו.

(9) דרך עץ חיים – (ר' משה חיים לוצאטו ה"רמח"ל" זצ"ל)

ולחיות שהקדוש ברוך הוא רצה שהאדם יהיה בעל יצר, שיוכל להיות מנוצח או נוצח בשיקול אחד, לכן שם בהם הידיעה, אך סגורה כגחלת, ושתוכל להתפשט כשלהבת, והבחירה ביד האדם... הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומה יהיה סוף כל עניינו? זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתיו...

(10) בראשית – פרק ג, פסוק ט

וַיִּקְרָא ד' אֱלֹקִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיפָה.

(11) מסכת יומא – פרק א, משנה א

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין...

(12) מסכת יומא – פרק א, משנה ג

...ערב יום כפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה:

(13) מוסר המשנה – מסכת יומא, פרק א, עמ' 270 (ר' יהודה ליב גינזבורג זצ"ל)

...הרי חזינן דמה שנוגע לסדר העבודה היה מכין את עצמו רק ביום השביעי. ויום אחד היה די לו להכנה זו, ועיקר ההכנה שהיה מתעסק בהם בששה ימים הקודמים זה היה בכדי להכין את עצמו ויסדר את מעשיו שיהיה ראוי לעבודה זו, ולזה זקוק היה לעבודה רוחניית רבה, וזה מתאים למה שאיתא בספר לקוטי מהרי"ח: מעשה באחד שישב לפני צדיק אחד, וקודם ר"ה בא ליטול רשות להפטר, אמר לו אותו צדיק מפני מה אתה ממהר? אמר לו: שליח צבור אני ואני צריך להסדיר את תפילתי ולעיין בהמחזור, אמר לו: המחזור בעינו עומד, כדאשתקד, אלא מוטב שתעיין במעשיך ותסדר את עצמך.

(14) משנה – מסכת ראש השנה דף טז.

בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג, טו)...

(15) מסכת ראש השנה דף יח.

מאי כבני מרון הכא תרגימו כבני אמרנא ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון (אמר) רב יהודה אמר שמואל כחיילות של בית דוד...

(16) עלי שור - חלק ב, עמ' 413 (הרב שלמה וולבה זצ"ל)

בדין עומד האדם לפני בוראו לגמרי לבד, בבדידות מוחלטת – אין לו טוען ועד, כי "הוא הדיין הוא העד הוא בעל דין". אין לו על מי לגלגל את חובו ואת מי להאשים בכשלונו, כי ברגע עמדו לפני בוראו בדין הוא כאילו אין עוד אדם בעולם חוץ ממנו, והוא לבדו אחראי לכל מה שעשה ומה שלא עשה.

(17) ברכות דף ה: (ע"פ דרכי מוסר – לימי הספירה, עמ' שכג [ר' יעקב ניימן זצ"ל])

רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במיליה. אמר להו ומי חשידנא בעינייכו? אמרו ליה מי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא!...

(18) מסכת סוטה דף ה:

ואמר ריב"ל כל השם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר "וְשָׁם דָּרְךָ אֲרָאָנוּ בְּיַשַׁע אֱלֹקִים" (תהלים נ, כג) אל תקרי "וְשָׁם" אלא "ושם דרך":